



อัฐยาศ์ยข อง มนุ ษย์
(๑)

บันทึกพิงทราบจริตทั้งหลาย
โดยอิริยาบถ โดยกิจ โดยการบริโภค
โดยอาการ มีการดู เป็นต้น
และโดยความเป็นไปแห่งธรรมนั้นแล





อริยาไคยของมนุษย์ (๑)

๓๑

การอยู่ร่วมกันเป็นสังคมหมู่ใหญ่ ต้องมีมนุษย์สัมพันธ์ที่ดีต่อกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเรียนรู้อุปนิสัยซึ่งกันและกัน จะได้ปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสมกับบุคคลนั้นๆ เพื่อไม่ให้เกิดการกระทบกระทั่งกันเมื่อเข้าใจและให้อภัยกันและกันได้ง่าย ซึ่งการเรียนรู้และการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขที่แท้จริงนั้น ต้องประกอบด้วยความเมตตาปรารถนาดีต่อกัน มีความจริงใจต่อกันด้วยใจที่ใสสะอาดบริสุทธิ์ สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ ต้องเริ่มมาจากพื้นฐานใจที่หยุดนิ่ง ดังนั้นการหยุดใจได้อย่างสมบูรณ์ จึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่งสำหรับมวลมนุษยชาติทั้งหลาย เพราะสันติภาพของโลกจะเกิดขึ้นได้ ต้องมีจุดเริ่มต้นมาจากสันติสุขภายในก่อน โดยเริ่มต้นที่ตัวของเราเป็นอันดับแรก

มีวาระพระบาลีที่กล่าวถึง การสังเกตจริตอริยาไคยของมนุษย์ทั้งหลายไว้ว่า

“อิริยาพลโต กิจจา	โภชนา ทสฺสนาทีโต
ธมฺมปฺปวตฺตโต เจว	จริยาโย วิภาวเย

บัณฑิตพึงทราบจริตทั้งหลาย โดยอิริยาพล โดยกิจ โดยการบริโภค โดยอาการ มีการดู เป็นต้น และโดยความเป็นไปแห่งธรรมนั้นแล”



อริยาไคยของมนุษย์ (๑)

๓๒

การเรียนรู้จริตอริยาไคยของแต่ละบุคคล เป็นเรื่องทีละเอียดอ่อน และถ้ารู้แล้วก็จะเป็นเหมือนกุญแจ ทีจะไขเข้าไปสู่จิตใจของเขา เพราะมนุษย์ทุกคนมีความคิด คำพูด และการกระทำทีแสดงออกมาจากส่วนลึกของจิตใจ แม้เราไม่มีญาณวิเศษ เราก็สามารถสังเกตได้จากพฤติกรรม และอุปนิสัยทีแสดงออกมา หากเราลองสังเกต เราก็จะรู้อุปนิสัยของแต่ละบุคคลได้โดยไม่ยาก ตามปกติแล้ว เราสามารถแบ่งจริตอริยาไคยของมนุษย์ทีแตกต่างกันออกไปได้ถึง ๖ อย่าง คือ รากจริต ศรัทธาจริต โทสจริต พุทธิจริต โมหจริต และวิตกจริต

ครั้งนีจะได้นำเรื่องอุปนิสัยของคนมาให้พวกเราได้เรียนรู้เพื่อจะได้ดูคนเป็น จะได้เลือกบริหารคนให้เหมาะสมกับงาน และเพื่อเป็นการประดับสติปัญญา ขณะเราไปทำหน้าที่ยอดกัลยาณมิตร ชี้นะให้เขาเห็นคุณค่าของการปฏิบัติธรรม เราจะได้ทราบว่ควรจะปฏิบัติอย่างไรจึงจะเหมาะสม และทำหน้าที่ได้อย่างสมบูรณ์ไม่บกพร่อง

คนทีมีพื้นฐานเป็นคนรากจริต มีข้อน่าสังเกต คือ มักจะมีอิริยาบถทีพอเหมาะพองาม ทำอะไรไม่เร็วเกินไป ไม่ช้าเกินไป กิริยาท่าทางจะนุ่มนวล เมื่อจะเดินก็เดินไปโดยปกติ ค่อยๆวางเท้าลง ยกเท้าขึ้นอย่างสม่ำเสมอ เวลาจะยืนหรือนั่งก็น่าดู



อรรถาธิบายของมนุษย์ (๑)

๓๓

น่าชม มีอาการละมุนละไม เวลานอนก็จะไม่ร้อน จะจัดแจงทุกอย่างให้เรียบร้อยก่อนเสมอ แล้วค่อยๆ นอน นอนอยู่ในอาการที่สงบเรียบร้อย เมื่อถูกปลุกให้ลุกขึ้น ก็จะไม่ลุกขึ้นโดยพลีผลาม ถ้าจะสังเกตที่การกระทำ ทำอะไรก็จะทำอย่างตั้งอกตั้งใจ ทำอย่างเรียบร้อย ถ้าจะสังเกตเรื่องอาหารการกิน ก็มักจะชอบใจอาหารที่มีรสไม่จัดจนเกินไป มีรสอร่อยกลมกล่อม เวลาจะทานก็จะทำคำข้าวให้พอเหมาะพอดี จะทานก็ไม่ร้อน แม้อาหารจะถูกใจก็ตาม

ถ้าสังเกตโดยทัศนะ คนที่มีราคะจริตไม่ว่าชายหรือหญิง เมื่อเห็นรูปสวยๆ มักจะชอบใจ ได้ฟังเสียงที่ไพเราะ ได้ดมกลิ่นหอมๆ ได้ลิ้มรสที่ถูกใจ ได้สัมผัสที่นุ่มนวล แม้จะเป็นเพียงเล็กน้อย ซึ่งดูเหมือนจะไม่สำคัญเท่าไร แต่เขากลับรู้สึกว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากเป็นพิเศษ จะเกิดความพอกพองใจมากกว่าคนปกติทั่วไป

หากสังเกตโดยความเป็นไปแห่งธรรมแล้ว ใจของเขาจะค่อนข้างหวั่นไหวง่าย ไม่หนักแน่นพอ และอาจมีความถือตัวอยู่บ้าง เนื่องจากเป็นคนทำอะไรก็จะทำได้ดีและประณีต บางครั้งอาจคุยมากไปหน่อย และต้องการให้ผู้อื่นมายกย่องชื่นชม ในคุณงามความดีที่ตนได้กระทำ โดยทั่วไปแล้วมักจะชอบคนหมู่มาก มีมนุษยสัมพันธ์ดี ไม่ค่อยมีความสันโดษ จะมี



อรรถาธิบายของมนุษย์ (๑)

๓๔

ความทะยานอยากอยู่เรื่อยๆ ไม่ค่อยพอใจในสิ่งที่ตนมีและเป็นคนที่ไม่เด็ดขาด ค่อนข้างจะโลเล แต่ก็มีความคิดสร้างสรรค์ ชอบคิดประติบัติประดอยสิ่งต่างๆ รวมไปถึงเครื่องประดับ เป็นคนที่พิถีพิถันในเรื่องความสวยงามเป็นพิเศษ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นพื้นฐานอุปนิสัยของคนที่มีราคะจริต ซึ่งเราก็สามารถจะสังเกตออก และเรียนรู้ได้โดยไม่ยาก เมื่อรู้แล้วก็จะสามารถให้งานที่เหมาะสมกับอรรถาธิบายของเขาได้

ส่วนจริตประการที่ ๒ คือ ศรัทธาจริต คนกลุ่มนี้จะมีอุปนิสัยใจคอดีมาก มีพื้นที่ดีมาก จริตอรรถาธิบายของคนที่มีศรัทธาจริตนั้น หากจะสังเกตโดยอิริยาบถ โดยการกระทำ โดยทัศนะหรืออาหารการกิน ก็จะคล้ายกับกลุ่มคนผู้มีราคะจริต แต่ความแตกต่างระหว่างราคะจริตและศรัทธาจริตนั้น จะมีความแตกต่างกันในด้านธรรมชาติในจิตใจ คือ ใจของผู้มีราคะจริต มักจะโน้มเอียงไปทางเบญจกามคุณ

แต่ผู้มีศรัทธาจริตใจจะผ่องใสอุดมไปด้วยธรรมะเป็นปกติ แสงสว่างแห่งธรรมจะเจิดจ้าอยู่ในใจอยู่เสมอ สมบูรณ์ไปด้วยกุศลธรรม โดยพื้นใจมักจะเป็นคนที่ชอบเสียสละ ไม่ยึดมั่นถือมั่นในสิ่งภายนอก จะมีใจที่ปลอดกังวล ไม่ค่อยห่วงใยในสิ่งอะไรทั้งนั้น ชอบการให้ทานและให้ด้วยใจที่เบิกบานผ่องใส จะเป็นคนมีศรัทธาแรงกล้าปรารถนาที่จะได้พบเห็นพระอริยเจ้า และ



อรรถาธิบายของมนุษย์ (๑)

๓๕

ชอบฟังธรรมที่มีเนื้อหาสาระ ที่เป็นอรรถเป็นธรรม เวลาที่ทำความดี ก็จะมาไปด้วยความปีติปราโมทย์ใจ เมื่อมีโอกาสฟังธรรม หรือพบกับพระภิกษุสงฆ์ผู้เป็นเนื้อนาบุญ ก็จะแสดงอาการเลื่อมใส จะไม่มีนิสัยโอ้อวดแข่งกระด้าง ไม่พูดพล่อยเป็นคนไม่มีเล่ห์เหลี่ยม ไม่มีมายา และมีความเลื่อมใสในพระรัตนตรัย ชนิดอจลศรัทธาทีเดียว ใครจะมาชักชวนยั่วยุให้เลิกนับถือพระรัตนตรัยอย่างไรก็ไม่หวั่นไหว

แบบอย่างของผู้มีศรัทธาจริตในสมัยพุทธกาลนั้น ที่โดดเด่น และเป็นแบบอย่างให้กับนักสร้างบารมีในยุคหลังๆ คือมหาอุบาสิกาวิสาขา ท่านเป็นยอดนักสร้างบารมีในยุคนั้น โดยอุปนิสัยกิริยามารยาทภายนอกก็ดูงดงาม น่าเลื่อมใส สมบูรณ์ด้วยอิตถิลักษณะ คือ เบญจกัลยาณี ความงามทั้ง ๕ ประการ ตั้งแต่รูปร่าง ผิวงาม โครงสร้างงาม ผิวงาม และวัยงาม อิริยาบถภายนอกไม่ว่าจะเป็นการยืน เดิน นั่ง นอน ล้วนเป็นลักษณะที่งดงามสมกุลสตรี

*มีเหตุการณ์หนึ่ง ขณะที่มหาอุบาสิกาวิสาขาเดินอยู่ท่ามกลางสายฝน ด้วยอาการปกติไม่รีบร้อน แต่เหล่าบริวารต่างวิ่งชูร่มนเพื่อหาที่กำบังฝน พวกพราหมณ์ได้ถามนางว่า



อรรถาธิบายของมนุสฺย (๑)

๓๖

“ทำไมไม่รีบวิ่งหาที่หลบฝนเหมือนคนอื่น” ท่านบอกเหตุผลว่า “หากวิ่งแล้ว อาจเกิดความพลาดพลั้งหกล้มแขนขาหัก ผู้มีพระคุณคือคุณพ่อคุณแม่ก็จะเสียใจ” ท่านมีปฏิภาณในการตอบที่น่าฟัง

หากพูดถึงจิตใจที่ดงามแล้ว มหาอุบาลิกาวีสาชาเป็นผู้มีจิตใจดงามมาก มีศรัทธาที่มั่นคงไม่หวั่นไหว เป็นอจล-ศรัทธาหนักแน่นมั่นคงในพระรัตนตรัยมาก ท่านได้ทุ่มเทชีวิตจิตใจสร้างมหาทานบารมีในพระพุทธศาสนา สร้างมหาวิหารบุพพาราม เพื่อเป็นที่พำนักของภิกษุสงฆ์ และทำนุบำรุงด้วยปัจจัย ๔ โดยไม่ให้ขาดตกบกพร่อง ในดวงใจของท่านเต็มเปี่ยมไปด้วยบุญกุศลและธรรมปิติ ใจก็แน่วในการสร้างบารมีอยู่ตลอดเวลา เป็นผู้ที่รักการสร้างบารมีเหนือสิ่งอื่นใด แม้บางช่วงของชีวิตจะตกอยู่ในสภาวะที่ไม่สามารถสร้างบารมีได้สะดวก แต่ความคิดที่จะทำบุญกุศล ก็ไม่เคยหายไปจากใจเลย

ช่วงที่มหาอุบาลิกาวีสาชาแต่งงานใหม่ๆ ต้องย้ายไปอยู่ในตระกูลของพ่อสามี ซึ่งเป็นตระกูลมิจฉาทิฏฐิ และนางวิสาชาถูกห้ามการทำบุญในพระพุทธศาสนานั้น แต่เนื่องจากท่านเป็นผู้มีปัญญา จึงไม่ได้ตีโพยตีพายอะไร ยังคงทำหน้าที่ของตนเองไม่ให้ขาดตกบกพร่อง จนเป็นที่ยอมรับของทุกๆ คน มีเพียงพ่อสามีเท่านั้นที่ไม่ยอมรับ กระทั่งวันหนึ่ง ขณะที่พ่อสามีกำลัง



อภัยคำของมนุษย์ (๑)

๓๓

นั่งรับประทานอาหารอยู่ มีพระเดินบิณฑบาตผ่านมา นางวิสาขา
เหลือบสายตาไปพบ ก็นิมนต์พระให้ไปโปรดบ้านข้างหน้า
เพราะบ้านนี้เขาบริโภคมะพร้าวเก่า เมื่อพ่อสามีได้ยินดังนั้น ก็โกรธ
เป็นพินเป็นไฟ แต่ความหมายของนางวิสาขาหมายถึง พ่อสามี
ใช้บุญเก่าไม่ยอมสร้างบุญใหม่ จนเกิดเป็นเรื่องเป็นราวกันใหญ่โต
ต้องอาศัยตุลาการสมัยนั้นตัดสิน แต่ในที่สุดพ่อสามีก็เป็นฝ่าย
แพ้และอนุญาตให้มหาอุบาสิกาวิสาขา สร้างมหาทานบารมีได้
ตามสะดวก ภายหลังพ่อสามีก็เกิดศรัทธาในพระรัตนตรัย
กระทั่งได้บรรลुเป็นพระโสดาบันเช่นกัน

เราจะเห็นว่า แม้จะตกอยู่ในสถานการณ์ที่ไม่เอื้ออำนวย
ต่อการสร้างบารมี ผู้ที่ประกอบด้วยศรัทธาจริต ก็ยังคง
ขวนขวายทุกอย่างเพื่อสร้างบุญบารมี แม้บางครั้งจะต้องอาศัย
เวลานานพอสมควร กว่าจะทำให้ผู้ที่ไม่เข้าใจเห็นด้วย และแม้
จะต้องเจออุปสรรคมากมาย แต่นักสร้างบารมีผู้มากด้วย
ศรัทธาก็ไม่หวั่นไหว ไม่คิดท้อถอย ยังคงมุ่งหน้าสร้างบารมีต่อไป
เราทั้งหลายก็อย่าได้หวั่นไหว ให้ตั้งใจสร้างบารมีกันให้เต็มที่
ครั้งนี้ยังอธิบายเรื่องจิตอภัยคำของคนได้ไม่หมดทุกหัวข้อ
ไว้ศึกษากันต่อในครั้งต่อไป

